

SANAT EĞİTİMİNDE DEĞERLENDİRME VE SÜREÇ DOSYASI

Vesile **AYKAÇ***

ÖZET

Bugün ortaöğretimde sanat eğitimi derslerinde uygulanan değerlendirme şekli ürüne dayalı, öğretmen merkezli ve beğenili bir değerlendirme şeklidir. Bu durum sanat eğitimi dersleri adına pek çok problemi beraberinde getirmektedir. Bu problemlerin oluşmasında, ortaya çıkan sorunların giderilmesinde YÖK-Dünya Bankası işbirliği ile hazırlanmış sanat eğitimi programının faydası vardır. Öğrenci merkezli ve sanat kültürü ağırlıklı bu programda öğrenciyi değerlendirme kendi kendisiyle kıyaslanarak olacağından ürün ve süreç birlikte ele alınacaktır. Böylece sanat eğitiminde değerlendirmeden kaynaklanan pek çok sorunun önüne geçilmiş olacaktır.

Anahtar sözcükler: Süreç, ürün, sanat, eğitim, değerlendirme

GİRİŞ

Sosyal açıdan eğitimin en önemli işlevi öğrencilerin ülke sorunlarını anlama ve çözüme kapasitelerini geliştirmektir. Temel insan hakları açısından da, eğitimin öğrencilerin yeteneklerini ortaya çıkarması ve optimum düzeyde geliştirmesi beklenir. Böylece eğitimin birbiriyle yakından alakalı iki amacı: (1) bireyleri daha yaratıcı hale getirerek topluma katkıda bulunma kapasitelerini artırmak ve (2) her öğrenciyi potansiyelini en üst düzeyde geliştirmelerine yardımcı olmak şeklinde özetlenebilir.¹

* Öğretim Görevlisi, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü

¹ Özden, Yüksel, 2000, *Öğrenme ve Öğretme*, Pegem Yayıncılık, Ankara

İnsandaki yaratıcı gücü ortaya çıkarmak, onu özgür, yapıcı, araştırmacı, kılan, düşünen, üretken bireyler haline getiren derslerden bir tanesi bilinçli yapılan sanat eğitimidir.

Sanat eğitimi, genel eğitimin bütünlüğü içerisinde düşünülmeyle beraber kendine özgü eğitim yasaları ve yöntemleri olan bir alandır. Öğrenciler bu derste algılama, düşünme ve bedensel eylemlerinin de katıldığı süreç içinde kendini ifade eder.

Kendini ifade eden çocuk deşarj olmanın mutluluğunu yaşar. Fakat bu mutluluk dersin haftada bir saat oluşu, uygulanan yöntemlerin ve hep aynı materyallerin kullanılması gibi sorunlardan dolayı kısa sürmektedir. Bu sistemsel sorunların dışında eğitimcinin uyguladığı yöntemlerden biri olan değerlendirme şekli de öğrenciyi dersten soğutan diğer bir etkidir.

Yeniden yapılanmayla birlikte sanat eğitiminde uygulanan programların öğrenci merkezli sanat kültürü ağırlıklı olması bugün orta öğretimde uygulanan değerlendirme sistemine farklı bir bakış açısı getirmektedir.

1. PROBLEM

Sanat eğitiminde değerlendirme tartışmalı yöntemlerden biridir. Her ne kadar eğitimci sanat eğitiminde değerlendirmeye yeterli düzeyde önem vermese de, yönetimsel zorunluluk olarak karşımıza çıkar. Ders saatinin az oluşu ve öğretmenin ürüne dayalı ders işleyişi, öğretmenin beğenilerine dayalı, objektif olmayan bir değerlendirme yapması pek çok çelişkiyi beraberinde getirir.

Ürüne dayalı olarak yapılan bu değerlendirme şeklinde yetenezsiz öğrenci nasıl değerlendirildiğini bilmemekte, çaba gösterdiği halde düşük notlar almaktadır. Yetenekli öğrenci ise yüksek not alarak sınıfta sivrilmiştir. Çaba gösteren dikkate alınmamaktadır. Bu ayırım öğrencinin öğretmene karşı güvenini sarstığı gibi dersten de soğutmaktadır.

Bu sorunlar, sanat eğitimi dersinde objektif olamayan değerlendirmeden ortaya çıkan problemlerin irdelenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

2. AMAÇ

1. Ülkemizde ortaöğretimde okutulan sanat eğitimi dersinde öğrencinin zihinsel, duyuşsal, fiziksel yönden gelişimi hesaba katılmadan tek taraflı yapılan ürün değerlendirmenin olumsuz etkileri ve önemi
2. Ortaöğretimde uygulanan resim-iş eğitimi dersinde yeniden yapılanmayla birlikte oluşan öğrenci merkezli, sanat kültürü ağırlıklı programın sonucunda süreç ve ürünün birlikte değerlendirilmesi ve sağlıklı bir değerlendirme yapılabilmesi için önerilerin oluşturulması

2.1. Önem

1. Önerilen çalışma ile ortaöğretimdeki öğrencilerin çalışmalarının kendi kendileriyle kıyaslanarak objektif değerlendirileceği
2. Önerilen değerlendirme şekliyle öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini ortaya çıkaracağı
3. Sanat kültürü yönünden toplumda kendine bir yer edinebilmesine yönelik güvenin gelişeceği
4. Ortaöğretimde görev yapan eğitimcilere sağlıklı değerlendirme yapacağı konusunda yol göstereceği
5. Konuyla ilgili yapılacak yeni araştırmalara yol göstereceği düşünülmektedir

2.2. Sınırlılık

2002-2003 öğretim yılında İstanbul Kadıköy, Maltepe ve Üsküdar ilçelerindeki lise ve ilköğretim okullarıyla ve özel okullarla sınırlıdır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Ülkemizde ortaöğretimde resim-iş eğitimi dersinde uygulanan sadece ürüne dayalı değerlendirme şeklinin öğrencinin sanat eğitiminde ve gelişimde olumsuz etkiler yarattığı düşünülerek ortaöğretimde görev yapan resim-iş öğretmenlerine uygulanan anket ve sonuçlar üzerine düzenlenmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, İstanbul Kadıköy, Maltepe ve Üsküdar ilçelerindeki lise ve ilköğretim okullarından ve özel okullardan oluşmaktadır.

Örneklem, bu okullarda görev yapan resim öğretmenlerinden oluşmaktadır.

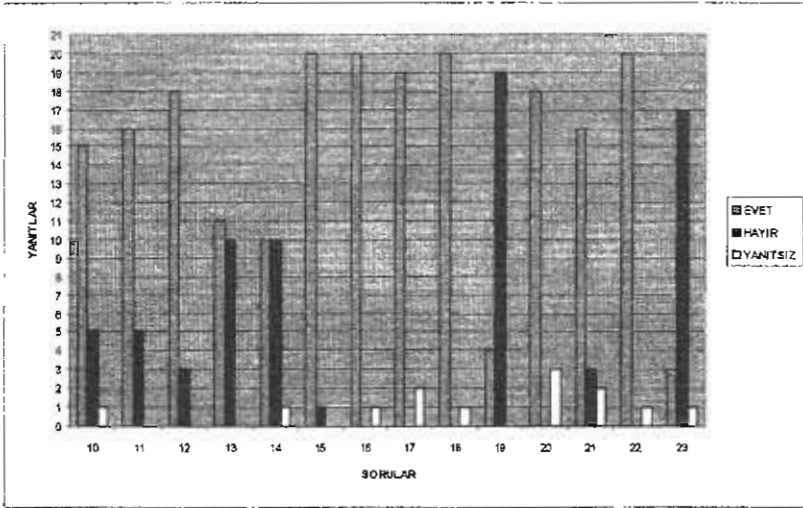
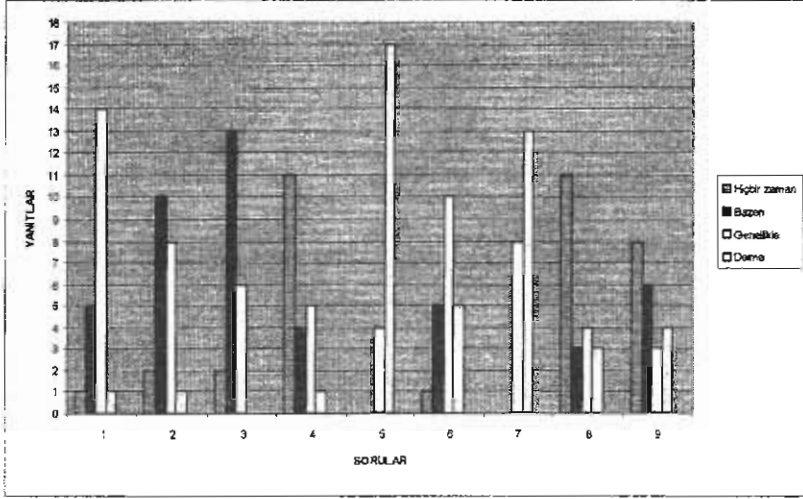
3.3. Verilerin Toplanması

İstanbul Kadıköy, Maltepe ve Üsküdar ilçelerinin ortaöğretim kısmında görev yapan 21 öğretmene ulaşılmış, sanat eğitiminde değerlendirme konulu anket uygulanarak veri toplanmıştır.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

Uygulanan anket incelenerek yorumlanmıştır.

4. BULGULAR VE YÖNTEMLER

1. "Sanat eğitiminde değerlendirmeyi öğrencinin yapmış olduğu işler üzerinden yaparım" diyen 20 kişi toplamın % 95'ini oluşturmaktadır.

Sanat eğitiminde derslerde hep uygulamaya dayalı çalışmaların yapıldığı ve değerlendirmede de bu ürünlere bakılarak not verildiği görülmektedir.

2. *“Sanat eğitiminde öğrencilerin çalışmalarını değerlendirirken arkadaşları ile kıyaslarım”* diyen 19 kişi toplamın % 95’ini oluşturmaktadır.
3. *“Değerlendirme kriterlerimi kendi beğeni değerlerime göre yaparım”* diyen 20 kişi toplamın % 95’ini oluşturmaktadır.
4. *“Öğrenci çalışmalarını kendi kendisi ile kıyaslayarak yaparım”* diyen 10 kişi toplamın % 48’ini oluşturmaktadır.

Bu üç maddeye (2, 3, 4) bakıldığında sanat eğitimcilerinin değerlendirmede neyi baz aldıkları tam olarak anlaşılmamaktadır. Öğrenciyi hem arkadaşlarıyla kıyaslamakta, hem de eğitimcinin beğenileri değerlendirmeye eklenmektedir. Ortaya çıkan tablo değerlendirmede öğrencinin gelişiminin, yaratıcılığının, düşüncelerinin, çabalarının, beklentilerinin göz ardı edildiği üzerinedir.

5. *“Bir sanat eğitimcisi olarak öğrencinin çalışmalarını değerlendirirken gelişim evrelerini dikkate alırım”* diyen 21 kişi toplamın % 100’ünü oluşturmaktadır.

Sanat eğitimcisi öğrenciyi kıyaslarken kendi beğenilerini dikkate alırken ve öğrenciyi arkadaşlarıyla kıyaslarken aynı zamanda öğrencinin gelişim evrelerini nasıl dikkate alacağı tartışılır.

6. *“Değerlendirme yaparken önceden belirlediğim hedefleri dikkate alırım”* diyen 20 kişi toplamın % 95’ini oluşturmaktadır.
7. *“Öğrencinin yapmış olduğu çalışmaları değerlendirirken yaratıcılığı ve özgünlüğü kriterlerim”* diyen 21 kişi toplamın % 100’ünü oluşturmaktadır.

Ürün değerlendirmesinde yaratıcılığı ve özgünlüğü ön planda tutmak önemlidir. Fakat değerlendirmede eğitimcinin beğenileri ön planda olunca öğrenci açısından yaratıcılık ve özgünlük ne kadar ön planda olduğu tartışılır.

Sanat Eğitiminde Değerlendirme ve Süreç Dosyası

8. “Öğrenciyi değerlendirirken süreç içinde değerlendirmeyi uygun görürüm” diyen 10 kişi toplamın % 48’ini oluşturmaktadır.

Sanat eğitiminde değerlendirmenin süreç içinde yapılması ve öğrencinin kendi kendisiyle kıyaslanarak değerlendirilmesi önemli bir faktördür. Eğitimcilerin çok azı süreç içinde değerlendirmeyi dikkate almaktadır.

9. “Çalışmaları değerlendirmeden önce sınıf içinde tüm sonuçlar üzerinden toplu eleştiri yaparak öğrencilerin katılımını sağladım” diyen 13 kişi toplamın % 62’sini oluşturmaktadır.

Sanat kültürü ağırlıklı bir ders için öğrenci merkezli bir ders işlemek önemlidir. Öğrenci kendini ifade edebilecek, eleştiri yapabilecek ve kendini savunabilecektir. Öğrencinin aktif katılımını sağlayan eğitimcilerin sayısının da çok az olduğu görülmektedir.

10. “Sanat eğitiminde kullandığınız ölçü kıstaslarıyla yaptığınız değerlendirmeyi farklı zamanlarda aynı öğrenciye uyguladığınız zaman sonuç değişiyor mu?” sorusuna 15 kişi (% 71) evet şeklinde yanıt vermiştir.

Buradan da anlaşılacağı sanat eğitimcilerinin uyguladıkları değerlendirme sisteminin geçerli ve güvenilir olmadığını ortaya koymaktadır.

11. “Sizce kullandığınız ölçü değerleri geçerli, kullanışlı ve güvenilir mi?” sorusuna 15 kişi (% 71) evet şeklinde yanıt vermiştir.

Değerlendirme farklı zamanlarda aynı kişinin çalışmalarına uygulandığında sonuç değişiyorsa yapılan değerlendirme geçerli, kullanışlı ve güvenilir değildir anlamı çıkar ki bu soruya evet yanıtı veren kişiler 10. madde ile çelişki içindedirler.

12. “Sanat eğitiminde öğrenciyi değerlendirirken kendi beğeni ve beklentilerinizi ölçü olarak alırmısınız?” sorusuna 18 kişi (% 86) evet şeklinde yanıt vermiştir.

13. *“Kullandığımız ölçü değerlerine göre öğrenciye kazandırmayı düşündüğünüz hedef davranışları tam olarak ölçebiliyor musunuz?”* sorusuna 11 kişi (% 52) evet, 10 kişi (% 48) hayır şeklinde yanıt vermiştir. Hayır yanıtı veren kişilerin yarıya yakın olması değerlendirmenin hedef davranışları tam olarak ölçemediğini ortaya koymaktadır. Ayrıca 6. soruda 20 kişi hedeflerimi dikkate alırım demiş, yarıya yakın kişi hedef davranışları ölçemediğine göre hedefler hedef kitleye ulaştırılamamıştır.
14. *“Sanat eğitiminde hedefleriniz doğrultusunda uyguladığımız yöntem ve tekniklerin sonucunda yapacağınız değerlendirmede öğrencinin eleştirel düşünceyi kazanıp kazanmadığını ölçebiliyor musunuz?”* sorusuna 10 kişi (% 48) evet, 10 kişi (% 48) hayır şeklinde yanıt vermiş olması değerlendirmenin eleştirel boyutuna tam anlamıyla dikkat edilmediğini göstermektedir.
15. *“Öğrenci sizin değerlendirme kistalarına göre değerlendirme yaptığınızı biliyor mu?”* sorusuna 20 kişi (% 95) evet şeklinde yanıt vermiştir.
16. *“Değerlendirme sonucunda öğrenci çalışmalarında nelerin eksik veya iyi olduğunu öğrenebiliyor mu?”* sorusuna 20 kişi (% 95) evet şeklinde yanıt vermiştir.
17. *“Değerlendirme sonucunda öğrencinin kendine olan güven duygusu artıyor mu?”* sorusuna 19 kişi (% 90) evet şeklinde yanıt vermiştir.
18. *“Değerlendirme sonucunda öğrenci orijinal iş üretme konusunda teşvik görebiliyor mu?”* sorusuna 20 kişi (% 95) evet şeklinde yanıt vermiştir.
19. *“Değerlendirme sonucunda bazı öğrencilerin başarısızlık ve korku hissine kapılıp çalışmaktan vazgeçtiği oluyor mu?”* sorusuna 2 kişi (% 10) evet, 19 kişi (% 90) hayır şeklinde yanıt vermesinden öğrencilerin başarısızlık ve güvensizlik hissine kapılmadığı anlaşılmaktadır.

20. *“Yapılan değerlendirme öğrencinin yaptığı hataların yaratıcı sürecin bir parçası olarak görmesini sağlıyor mu?”* sorusuna 18 kişi (% 86) evet şeklinde yanıt vermiştir.
21. *“Öğrenciye uygulanan değerlendirme şekli onu araştırmaya, denemeye, soru sormaya, deney yapmaya, hayal kurmaya teşvik ediyor mu?”* sorusuna 16 kişi (% 76) evet şeklinde yanıt vermiştir.
22. *“Öğrenciye uygulanan değerlendirme öğrencinin ilgi ve yeteneklerini ortaya çıkarmaya ve gelişmeye yönelik mi?”* sorusuna 20 kişi (% 95) evet şeklinde yanıt vermiştir.
23. *“Değerlendirme sonucunda öğrencinin sanat kültürü yönünden toplumda kendine bir yer edinmesine yönelik güven göstergeleri ölçülebiliyor mu?”*
15-22 arasındaki sorulara eğitimcilerin tamamına yakını olumlu cevaplar vermiş olması öğrencinin değerlendirme sonucunda kendine güvendiğini, kendini geliştirebileceğini, eğitimcilerin neleri kıstas aldığını bildiğini, onu araştırmaya, soru sormaya, deney yapmaya, hayal kurmaya teşvik ettiğini göstermektedir. Ama 23. soruya 17 kişinin (% 81) hayır yanıtını vermesini eğitimcilerin uyguladığı değerlendirmenin çelişkili olduğu, geçerli ve güvenilir olmadığı, sadece sistemsal bir zorunluluktan kaynaklandığını göstermektedir.

5. TARTIŞMA

Gerçekten de sanat eğitimini anlam ve amaçları doğrultusunda verdiğimizde kişilikli, çağdaş bireyler yetiştireceğimiz şüphesiz. Ne yazık ki ülkemizde özellikle ortaöğretimde böyle bir anlayış yok. Dersin ilköğretiminin ikinci kademesinde haftada bir saat, liselerde haftada iki saat oluşu, dersin sadece boş zamanları doldurma şeklinde değerlendirilmesi ve bir birikim vermeden ürüne dayalı çalışmalar yapılıyor olması sanat eğitimi için sorun teşkil etmektedir.

Bu anket sonucundan da anlaşılacağı gibi sanat eğitiminde uygulanan yöntemlerden biri olan değerlendirmenin yapılış şekli de çelişiklerden oluşmaktadır.

Sistemsel bir zorunluluk olarak karşımıza çıkan not verme, sanat eğitimcilerini kaosa sürüklediği bir gerçektir.

Dersin haftada bir saat oluşu, dersin boş zamanları değerlendirme ve öğrencilerin deşarj olmasını sağlayan bir ders olarak görülmesi dersi uygulama ağırlıklı kılmıştır. Bunun sonucunda ortaya çıkan ürünler eğitmen tarafından değerlendirilerek not olarak karnelere geçmektedir.

Bu değerlendirme şekli objektif bir değerlendirme şekli olmayıp hem öğrenci adına hem de resim dersi adına pek çok sorunu beraberinde getirmektedir. Eğitmenin beğenilerine göre sınıflandırma yapılarak ve diğer öğrencilerle kıyaslanarak uygulanan değerlendirme yönteminin sorunlarını şöyle sıralayabiliriz:

1. Eğitmenin beğenisi ön planda olduğu için öğrencinin gösterdiği çaba ve kişiliği geri plana atılır. Öğrenci dersten ve öğretmenden soğur.
2. Öğrenciler yetenekli ve yeteneksiz olarak ayrılmakta ve ona göre davranılmaktadır.
3. Yetenekli öğrenci iyi not aldığı için kendini geliştirme çabasına girmez.
4. Çaba gösteren öğrenci “çalışıyorum, buna rağmen düşük not alıyorum” diyerek ödevlerini yapmayacaktır.
5. Resim dersine ilgisini ve güvenini yitiren çocuk sınıfta ilgi çekmek için konuşacak ve yaramazlık yapacaktır.

Bu sorunlardan da anlaşılacağı gibi öğrencilerin uygulanan değerlendirme şekline de güvenleri kalmamıştır.

Oysa “Değerlendirmenin hatasız ya da az hatalı olması değerlendirmede kullanılan ölçümlerin değerlendirme maksadı ile ilgili ve o maksat için yeterli olmasını ve uygun bir ölçüt seçilmesini gerektirir. Değerlendirmenin dayandığı

ölçümler ne denli hatalı ise, değerlendirme de en az o denli hatalı olur. Onun için daha temelde ölçme işleminin doğru olarak yapılması gerekir.”¹

“Sanat eğitimi, sanat uğraşısında bulunan kişide ve sanat eseriyle karşılaşım onu değerlendiren de harekete geçen tüm zihinsel yeti ve süreçleri, duygu, algılama, imgeleme, düşünme, anma ve çağırışım gibi güçleri eğitmektir. İnsanın düşünce ve duygu uyumunun sağlanması tüm eğitim süreçlerini daha etkili kılabilcek güçtedir.”² sözleriyle sanat eğitiminin birey üzerinde ne kadar etkin bir rol aldığı belirtilmektedir. Durum böyle olmasına rağmen sanat eğitiminin oluşumunda, ortaya çıkan ürünlerin değerlendirilmesinde öğretene ile öğrenene ikilemi birbirine karışmaktadır. Eğitici, öğrencisine kendi dünyalarında nasıl hareket edeceğinin yolunu göstermesi gerekirken, kendi sanat anlayışını empoze etme eğilimindedir. Oysa “ Sanat eğitimi, başkalarının kurallarına boyun eğen değil, kendi kurallarını oluşturma sürecini yaşayan kişilikli bireyler için gereklidir. Söz konusu bireyler aynı zamanda çağını yakalayabilen kişilerdir.”³

Bu nedenle sanat eğitimcisi değerlendirme kıstaslarını kendi beğenilerine göre değil daha objektif şekilde sınıflandırmalı ve öğrenciye bildirmelidir.

“Sanat eğitimi, kişiliğin uyumlu bir bütün halinde gelişim sürecinde kişideki yaratıcı ve üretici güçlerin gözetilip geliştirilmesi yönünde gereklidir.

Bu nedenle sanat eğitimini değerlendirme sorunlarından kurtarmak için öğrencinin kendi kendisiyle kıyaslanarak değerlendirilmesi daha uygun olacaktır.

YÖK-Dünya Bankası işbirliği ile hazırlanmış ortaöğretimde sanat eğitimi konulu programda öğrenci merkezli ve dört temel disipline dayalı (sanat tarihi-estetik-sanat eleştirisi-uygulama) sanat kültürü ağırlıklı bir ders işlenmesinin sonucunda öğrenciyi kendi kendisiyle kıyaslayarak değerlendirme dört aşamada gerçekleştirilmektedir.

¹ Başaran, İbrahim Ethem, 1989, *Eğitime Giriş*, Ankara

² Sanat Aylık Güzel Sanatlar Gazetesi- Sayı 2- Aralık 1993

³ Balamir Bünyamin, 1999, *Sanat Eğitiminde Özgürlük ve Özgünlük*, T.C. Kültür Bakanlığı-Kültür Eserleri, Ankara

1. Çalışma kağıdı
2. Ürün değerlendirme
3. Süreç dosyası
4. Dosya değerlendirme

ÇALIŞMA KAĞIDI

Ön test, son test şeklinde konu öncesi ve sonrası yapılır. Çalışma kağıtları yazılı yoklama değil, sadece öğretmen ve öğrencinin kendilerini ölçtüğü bir bilgi yoklamasıdır. Çalışma kağıdının içeriği günlük anlatılan konulardan oluşur. Sadece test şeklinde değil, konunun söz dağarcığını içeren çengel kare, kelime avı gibi bulmacalar şeklinde olabilir.

ÖN TESTTE; bir hafta önceden araştırılması için verilen konu üzerinde kısa sorulardan oluşmuş çoktan seçmeli de olabilir testler hazırlanır. Konunun anlatılacağı gün ilk beş dakikada sorular çözdürülerek öğrencinin bilgisi ölçülür ya da öğrencileri derse katacak ve bilgilerini ölçecek etkinlikler de olabilir (Drama, oyunlar, bulmacalar gibi...). Böylece derse etkin bir giriş sağlanarak öğrenci konuya motive olmuş olacaktır.

SON TEST; dersin bitimine on dakika kala yapılır. Öğretmen ilgili konuyu anlattıktan sonra öğrenciler için hazırladığı testleri çözdürür ya da çeşitli bulmacalarla öğrenciler aktif olarak derse katılarak hem bilgileri ölçülmüş olur hem de hedeflere ne kadar ulaşılmış olduğu öğretmen tarafından ölçülür.

ÜRÜN DEĞERLENDİRME

Öğrencinin bir dönem içinde yaptığı uygulama çalışmalarını kapsar. Ürünler numaralandırılarak sıralanır ve öğrencinin gösterdiği gelişime gözlenir.

Ürün değerlendirmede toplu değerlendirme de önemli bir yöntemdir. Öğrencilerin yapmış olduğu çalışmalar ipe asılır, sınıf huzurunda tartışılarak değerlendirilir. Bu değerlendirmede öğrencinin aktif katılımı sağlanır, bilgi ve kültürel paylaşım gerçekleşir ve eleştirel iletişim sağlanmış olur.

ölçümler ne denli hatalı ise, değerlendirme de en az o denli hatalı olur. Onun için daha temelde ölçme işleminin doğru olarak yapılması gerekir.”¹

“Sanat eğitimi, sanat uğraşısında bulunan kişide ve sanat eseriyle karşılaşır onu değerlendiren de harekete geçen tüm zihinsel yeti ve süreçleri, duygu, algılama, imgeleme, düşünme, anma ve çağırışım gibi güçleri eğitmektir. İnsanın düşünce ve duygu uyumunun sağlanması tüm eğitim süreçlerini daha etkili kılacaktır.”² sözleriyle sanat eğitiminin birey üzerinde ne kadar etkin bir rol aldığı belirtilmektedir. Durum böyle olmasına rağmen sanat eğitiminin oluşumunda, ortaya çıkan ürünlerin değerlendirilmesinde öğretene ile öğrenen ikilemi birbirine karışmaktadır. Eğitmen, öğrencisine kendi dünyalarında nasıl hareket edeceğinin yolunu göstermesi gerekirken, kendi sanat anlayışını empoze etme eğilimindedir. Oysa “Sanat eğitimi, başkalarının kurallarına boyun eğen değil, kendi kurallarını oluşturma sürecini yaşayan kişilikli bireyler için gereklidir. Söz konusu bireyler aynı zamanda çağını yakalayabilen kişilerdir.”³

Bu nedenle sanat eğitimcisi değerlendirme kıstaslarını kendi beğenilerine göre değil daha objektif şekilde sınıflandırmalı ve öğrenciye bildirmelidir.

“Sanat eğitimi, kişiliğin uyumlu bir bütün halinde gelişim sürecinde kişideki yaratıcı ve üretici güçlerin gözetilip geliştirilmesi yönünde gereklidir.

Bu nedenle sanat eğitimini değerlendirme sorunlarından kurtarmak için öğrencinin kendi kendisiyle kıyaslanarak değerlendirilmesi daha uygun olacaktır.

YÖK-Dünya Bankası işbirliği ile hazırlanmış ortaöğretimde sanat eğitimi konulu programda öğrenci merkezli ve dört temel disipline dayalı (sanat tarihi-estetik-sanat eleştirisi-uygulama) sanat kültürü ağırlıklı bir ders işlenmesinin sonucunda öğrenciyi kendi kendisiyle kıyaslayarak değerlendirme dört aşamada gerçekleştirilmektedir.

¹ Başaran, İbrahim Ethem, 1989, *Eğitime Giriş*, Ankara

² Sanat Aylık Güzel Sanatlar Gazetesi- Sayı 2- Aralık 1993

³ Balamir Bünyamin, 1999, *Sanat Eğitiminde Özgürlük ve Özgünlük*, T.C. Kültür Bakanlığı-Kültür Eserleri, Ankara

1. Çalışma kağıdı
2. Ürün değerlendirme
3. Süreç dosyası
4. Dosya değerlendirme

ÇALIŞMA KAĞIDI

Ön test, son test şeklinde konu öncesi ve sonrası yapılır. Çalışma kağıtları yazılı yoklama değil, sadece öğretmen ve öğrencinin kendilerini ölçtüğü bir bilgi yoklamasıdır. Çalışma kağıdının içeriği günlük anlatılan konulardan oluşur. Sadece test şeklinde değil, konunun söz dağarcığını içeren çengel kare, kelime avı gibi bulmacalar şeklinde olabilir.

ÖN TESTTE; bir hafta önceden araştırılması için verilen konu üzerinde kısa sorulardan oluşmuş çoktan seçmeli de olabilir testler hazırlanır. Konunun anlatılacağı gün ilk beş dakikada sorular çözdürülerek öğrencinin bilgisi ölçülür ya da öğrencileri derse katacak ve bilgilerini ölçecek etkinlikler de olabilir (Drama, oyunlar, bulmacalar gibi...). Böylece derse etkin bir giriş sağlanarak öğrenci konuya motive olmuş olacaktır.

SON TEST; dersin bitimine on dakika kala yapılır. Öğretmen ilgili konuyu anlattıktan sonra öğrenciler için hazırladığı testleri çözdürür ya da çeşitli bulmacalarla öğrenciler aktif olarak derse katılarak hem bilgileri ölçülmüş olur hem de hedeflere ne kadar ulaşılmış olduğu öğretmen tarafından ölçülür.

ÜRÜN DEĞERLENDİRME

Öğrencinin bir dönem içinde yaptığı uygulama çalışmalarını kapsar. Ürünler numaralandırılarak sıralanır ve öğrencinin gösterdiği gelişime gözlenir.

Ürün değerlendirmede toplu değerlendirme de önemli bir yöntemdir. Öğrencilerin yapmış olduğu çalışmalar ipe asılır, sınıf huzurunda tartışılarak değerlendirilir. Bu değerlendirmede öğrencinin aktif katılımı sağlanır, bilgi ve kültürel paylaşım gerçekleşir ve eleştirel iletişim sağlanmış olur.

Sanat Eğitiminde Değerlendirme ve Süreç Dosyası

Ürün değerlendirmesi yapılırken mutlaka öğretmenin öğrenciden beklediği davranışları tahtaya yazması gerekmektedir.

Ürün değerlendirmesinde öğrenciden beklenen davranışlar:

1. Üründeki yaratıcı öğeler
 - a. Sınırları zorlama
 - b. Buluş yapma
 - c. Sınırları kırma¹
2. Estetik ve anlatımsal öğeler
3. Teknik beceri
4. Zaman ve malzemeyi iyi kullanabilme
5. Tertip ve düzen
6. Eleştirel iletişimde duyarlılık
7. bilgi ve kültürel paylaşımcı duyarlılık
8. Sanatsal çalışmayı sonuçlandırma ve savunabilme

SÜREÇ DOSYASI

Herbert Read, çocuk resimlerinden oluşan bir sergiyi gezdikten sonra “ Sergideki resimlerin çoğunluğu okullarımızdaki sanat derslerinin ne denli estetik kuralları veya çocuk ruh bilimiyle ilişkisiz olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.” söylediği bu sözlerin sanat eğitimcilerinin öğrencilerden ne kadar uzak olduğunu gözler önüne sermektedir. Oysa sanat eğitimcisi “Herşeyden önce öğrenciyi inceleyip, tanınması, kişisel sezgilerini, yeteneklerini bilmesi gerekir.”² sözleriyle de sanat eğitiminde bireyleri kendi kendileriyle süreç içinde kıyaslamamanın önemli olduğunu vurgular.

¹ Kırıñoğlu Olcay Tekin, 2002, *Sanatta Eğitim*, Pegem Yayıncılık, Ankara

² Kehnemuyi, Zerrin, 2002, *Çocuğun Görsel Sanat Eğitimi*, YKY, İstanbul 2002

Süreç dosyası, öğrencinin bir yıl ya da bir dönem içinde yapmış olduğu araştırmalarının ve birikimlerinin bulunduğu dosyadır.

“Dosyanın içeriği:

1. Öğrencinin oto portresi
2. Gezilen veya incelenen sergi ile ilgili görüşler, yorumlar, broşürler
3. Gazetelerden alınan haber ve yorumlar
4. Sanat sergilerinde yapılan röportajlar
5. Bir sanat kurumunu ziyaret ve notlar
6. Sanatçıların çalışmalarını içeren kartpostalları, sevilen eserlerin fotokopileri
7. Sanatçıların yaşam öyküleri
8. Sanat yapıtı, sanatçı ve dönemlerle ilgili ansiklopedik bilgi
9. Özellikle sevilen ve seçilen bir sanatçı ile ilgili bilgi
10. Sanat gazetesi çıkarma etkinliği belgeleri
11. Eğitimcilerin sanata veya sanat eğitime bakışı ile ilgili röportaj
12. Çevre yöresel değerler bakımından zengin ise bilgi ve belgeleri (fotoğraf)
13. Yöreye özgü tarihi, mimariyi sanatsal kalıtlara ait bilgi ve fotoğraflar
14. Öyküleştirme, drama vb. etkinlikle ilgili belge (fotoğraf)
15. Mitolojik bilgiler
16. İnternet ile yurt içi veya yurt dışı sergilerden, müzelerden sanat etkinliği haberleri
17. Göz yanılgıları ile ilgili görsel olgular ve buluşlar (fotokopi)
18. Kare, çengel vb. bulmacalar (konu ile ilgili)

Sanat Eğitiminde Değerlendirme ve Süreç Dosyası

19. Sanat etkinlikleri ile ilgili proje geliştirme, ya da projeye katılım (ders dışı grup çalışması, duvar resmi, Atatürk köşesi, rölyef, heykel vb.)
20. Sanatsal gezi organizasyonların etkin rol üstlenme
21. Sanat eğitiminin nasıl olması gerektiği ile ilgili kişisel görüşler
22. “Siz sanat eğitimcisi olsaydınız nasıl ders işlerdiniz” sorusuna yanıt oluşturacak düşünceler
23. “Sanatçı olmak ister misiniz?” sorusuna yanıt olacak düşünceler
24. Hazırladığı dosya ile ilgili görüş yazıları”¹

Süreç dosyası öğrenciye ne kazandırır:

1. Öğrenciyi daha iyi tanıma olanağı sağlar
2. Öğrenci ile daha iyi iletişim olanağı sağlar
3. Öğrenciyi çok yönlü değerlendirme olanağı verir
4. Öğrencilerin yetenek düzeyi farklılıkları sorun olmaktan çıkar
5. Öğrencinin sanat kültürü olarak yetişmesini sağlar
6. Öğrencilere fotoğrafla belgeleme alışkanlığı kazandırır
7. Sanatçılarla tanışma ortamı yaratır, araştırmasını güdüler
8. Sanat dünyasının ne olduğunu kavratır
9. Öğrencinin çevresindeki ve ülkesindeki sanat değerlerine olan ilgisini geliştirir ve bilinçlendirir
10. Ülkesindeki sanatsal değerlerle evrensel değerler arasındaki ilişkiyi kavramadaki bilinci geliştirir.

¹ Özol, Ahmet, *Özel Öğretim Yöntemleri Ders Notları*

DOSYA DEĞERLENDİRME

Bu değerlendirme diğer üç değerlendirme maddesini içine alır. Öğrencinin bilgi düzeyi, ortaya koyduğu ürün yapmış olduğu araştırmadır. Böylece resim derslerinde iki önemli birleşen olan süreç ve ürün birlikte değerlendirilmiş olacaktır.

Sanat eğitiminde “öğrenme oldukça karmaşık ama yine de dizgesel bir süreçtir. Bu süreç içinde kimi bilgileri kavrama zaman alır. Kimi çalışma çok tekrar ister. Çalışmaların tümü ise deneyimlerin, araştırmaların sürekliliğini sağlamak için araştırma yapmayı, güç harcamayı gerektirir. Böyle bir öğrenme bir projeden ötekine, bir gerçekten ötekine atlayarak gerçekleşmez. Sanatta öğrenme bir sürekliliğin sonucunda olur.”¹

SONUÇ

Anket sonucunda anlaşılacağı gibi bugün ortaöğretimde sanat eğitiminde uygulanan değerlendirme ortaya çıkan ürünler kıstas alındığı için öğrenci merkezli bir değerlendirmeden söz etmek mümkün değildir. Uygulanan değerlendirme sistemsel bir zorunluluk olup değerlendirmeler geçerli, güvenilir ve kullanışlı değildir. Genellikle eğitimcinin beğenilerinin ön planda olduğu bu değerlendirme şeklinde öğrenciye vermeyi düşündüğümüz sanat kültürü değerlendirme dışı kalmaktadır. Yeniden yapılanmayla birlikte YÖK-Dünya Bankası işbirliğiyle hazırlanmış sanat eğitimi programında da belirtildiği gibi öğrenci merkezli dört temel disiplini kapsayan sanat tarihi, sanat eleştirisi, estetik, uygulama sanat kültürünü içine alan değerlendirme şekli öğrencinin kendi kendisiyle kıyaslanarak yapılan bir değerlendirme şeklidir.

Öğrenci merkezli-aktif katılımcı, eleştiriye ve kendini savunmaya dayalı bu değerlendirme şekli süreç ve ürünü birlikte içine almaktadır. Bu değerlendirme sadece öğrencinin birikimini değil, eğitimcinin başarısını da ölçmektedir.

¹ Kırıçoğlu Olcay Tekin, 2002, *Sanatta Eğitim*, Pegem Yayıncılık, Ankara

Bu şekilde değerlendirilen öğrenci özgüvenli, kendiyile barışık, dersi ve öğretmenini seven, sanat kültürü almış, sanatsal eleştirilere katılabilen, yaratıcı, araştırmacı, sorgulayıcı, üretken, mutlu bireyler olacaktır.

ABSTRACT

Today, evaluation system, which is applied in art education lessons of secondary education is product based and focused of teacher and his/her senses . This situation brings up together a lot of problems about art education lessons. The art education programme, which is prepared by cooperation of YÖK and World Bank, is useful for preventing the occurrence of these problems and solving them. In this programme, which is student focused and contains art education, evaluation of student is performed by comparing him/her self, so product and process is taken up together. So a lot of problems, which are occurred due to evaluation in art education, will be prevented.

Key words: Process, product, art, education, evaluation.

KAYNAKÇA

Balamir Bünyamin, (1999). *Sanat Eğitiminde Özgürlük ve Özgünlük*, T.C. Kültür Bakanlığı-Kültür Eserleri, Ankara

Başaran, İbrahim Ethem, (1989). *Eğitime Giriş*, Ankara

Kehnemuyi, Zerrin, (2002). *Çocuğun Görsel Sanat Eğitimi*, YKY, İstanbul.

Kırıçoğlu Olcay Tekin, (2002). *Sanatta Eğitim*, Pegem Yayıncılık, Ankara

Özden, Yüksel, (2000). *Öğrenme ve Öğretme*, Pegem Yayıncılık, Ankara

Özol, Ahmet, *Özel Öğretim Yöntemleri Ders Notları*

Sanat Aylık Güzel Sanatlar Gazetesi- Sayı 2- Aralık 1993

EK: Sanat Eğitiminde Değerlendirme Anketi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK EĞİTİM FAKÜLTESİ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ BÖLÜMÜ
RESİM-İŞ EĞİTİMİ ANABİLİMDALI
SANAT EĞİTİMİNDE DEĞERLENDİRME ANKETİ

Bu anket ilk ve orta dereceli öğrenim kuruluşlarında görev yapan eğitimcilerin sanat eğitiminde değerlendirme yöntemleri konusunda görüşlerini açıklamak için hazırlanmıştır.

BÖLÜM A
Bu bölümdeki sorulara uygun olan kutuyu işaretleyerek yanıt veriniz.

		Değerlendirme			
		1	2	3	4
1. Hiçbir zaman					
2. Bazen					
3. Genellikle					
4. Daima					
24. Sanat eğitiminde değerlendirmeyi öğrencinin yapmış olduğu işler üzerinden yaparım	☐	☐	☐	☐	☐
25. Sanat eğitiminde öğrencilerin çalışmalarını değerlendirirken arkadaşları ile kıyaslarım	☐	☐	☐	☐	☐
26. Değerlendirme kriterlerimi kendi beğeni değerlerime göre yaparım	☐	☐	☐	☐	☐
27. Öğrenci çalışmalarını kendi kendisi ile kıyaslayarak yaparım	☐	☐	☐	☐	☐
28. Bir sanat eğitimcisi olarak öğrencinin çalışmalarını değerlendirirken gelişim evrelerini dikkate alırım	☐	☐	☐	☐	☐
29. Değerlendirme yaparken önceden belirlediğim hedefleri dikkate alırım	☐	☐	☐	☐	☐
30. Öğrencinin yapmış olduğu çalışmaları değerlendirirken yaratıcılığı ve özgünlüğü kriter alırım	☐	☐	☐	☐	☐
31. Öğrenciyi değerlendirirken süreç içinde değerlendirmeyi uygun görürüm	☐	☐	☐	☐	☐
32. Çalışmaları değerlendirmeden önce sınıf içinde tüm sonuçlar üzerinden toplu eleştiri yaparak öğrencilerin katılımını sağlarım	☐	☐	☐	☐	☐

Sanat Eğitiminde Değerlendirme ve Süreç Dosyası

BÖLÜM B		
Bu bölümdeki sorulara "Evet" veya "Hayır" olarak yanıt veriniz.	Değerlendirme	
	Evet	Hayır
33. Sanat eğitiminde kullandığınız ölçü kıstaslarıyla yaptığınız değerlendirmeyi farklı zamanlarda aynı öğrenciye uyguladığınız zaman sonuç değişiyor mu?	☐	☐
34. Sizce kullandığınız ölçü değerleri geçerli, kullanışlı ve güvenilir mi?	☐	☐
35. Sanat eğitiminde öğrenciyi değerlendirirken kendi beğeni ve beklentilerinizi ölçü olarak alırmısınız?	☐	☐
36. Kullandığınız ölçü değerlerine göre öğrenciye kazandırmayı düşündüğünüz hedef davranışları tam olarak ölçebiliyor musunuz?	☐	☐
37. Sanat eğitiminde hedefleriniz doğrultusunda uyguladığınız yöntem ve tekniklerin sonucunda yapacağınız değerlendirmede öğrencinin eleştirel düşünceyi kazanıp kazanmadığını ölçebiliyor musunuz?	☐	☐
38. Öğrenci sizin değerlendirme kıstaslarına göre değerlendirme yaptığınızı biliyor mu?	☐	☐
39. Değerlendirme sonucunda öğrenci çalışmalarında nelerin eksik veya iyi olduğunu öğrenebiliyor mu?	☐	☐
40. Değerlendirme sonucunda öğrencinin kendine olan güven duygusu artıyor mu?	☐	☐
41. Değerlendirme sonucunda öğrenci orijinal iş üretme konusunda teşvik görebiliyor mu?	☐	☐
42. Değerlendirme sonucunda bazı öğrencilerin başarısızlık ve korku hissine kapılıp çalışmaktan vazgeçtiği oluyor mu?	☐	☐
43. Yapılan değerlendirme öğrencinin yaptığı hataların yaratıcı sürecin bir parçası olarak görmesini sağlıyor mu?	☐	☐

44. Öğrenciye uygulanan değerlendirme şekli onu araştırmaya, denemeye, soru sormaya, deney yapmaya, hayal kurmaya teşvik ediyor mu?	☐	☐
45. Öğrenciye uygulanan değerlendirme öğrencinin ilgi ve yeteneklerini ortaya çıkarmaya ve gelişmeye yönelik mi?	☐	☐
46. Değerlendirme sonucunda öğrencinin sanat kültürü yönünden toplumda kendine bir yer edinmesine yönelik güven göstergeleri ölçülebiliyor mu?	☐	☐
<p>İlave etmek istediğiniz görüşleriniz:</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>		
<p>Formu doldurmak için zaman ayırarak bize görüşlerinizden yararlanma fırsatı verdiğiniz için teşekkür ederiz.</p> <p>.....</p> <p>Not : Bu bölümü doldurmak isteğe bağlıdır.</p> <p>Ad-Soyad :</p> <p>Kuruluş Adı :</p> <p>Telefon :</p>		